

Vergaderjaar 2023–2024

21 501-30

Raad voor Concurrentievermogen

Nr. 608

**BRIEF VAN DE MINISTER VAN ECONOMISCHE ZAKEN EN
KLIMAAT**

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 12 juni 2024

Op 23 en 24 mei 2024 vond de Raad voor Concurrentievermogen plaats in Brussel. Deze Raad stond in het teken van de onderdelen ruimtevaart, onderzoek en innovatie, en interne markt en industrie. Met deze brief stuur ik u het verslag van de Raad. Het onderdeel onderzoek en innovatie stuur ik u mede namens de Minister van Onderwijs, Cultuur, en Wetenschap.

De Minister van Economische Zaken en Klimaat,
M.A.M. Adriaansens

Inleiding

De Raad voor Concurrentievermogen (hierna: Raad) op 23 en 24 mei jl. stond in het teken van drie onderdelen: 1. Ruimtevaart en 2. Onderzoek en innovatie op 23 mei en 3. Interne markt en industrie op 24 mei. Deze indeling wordt ook aangehouden in dit verslag.

Ruimtevaart (23 mei 2024)

Versterking van Europa's concurrentievermogen via de ruimtevaart

Aanname Raadsconclusies

De Raad nam de conclusies unaniem aan die gericht zijn op de bijdrage van ruimtevaart aan Europa's concurrentievermogen en maatschappelijke uitdagingen en het stimuleren van de concurrentiekracht van de Europese ruimtevaartsector. Tijdens de gedachtewisseling hierover op de aansluitende formele EU-ESA-top gaf Eurocommissaris Breton aan dat de Europese ruimtevaartsector uitblinkt in geavanceerde technologieën en innovatie stimuleert onder meer op satellietcommunicatie. Voor behoud van deze concurrentiepositie is volgens hem een gedegen budget nodig en een breed gedragen ruimtevisie met nieuwe grote projecten. Daarnaast richtte hij zich op intensievere samenwerking tussen de Europese ruimtevaart- en defensie, onder meer vanwege het groeiende strategische belang van ruimtevaart en het intrinsieke duale karakter ervan. Om de internationale ruimtewedloop het hoofd te bieden onderstreepte Directeur-Generaal ESA Aschbacher de noodzaak om commercialisering te bevorderen. Veel lidstaten bepleitten daarom het belang van meer publieke en private investeringen in de sector en samenwerking tussen het Europees Ruimtevaartagentschap en de Europese Unie voor technologisch leiderschap. Ook benadrukten een aantal lidstaten, waaronder Nederland, de groeikansen van de sector door de focus te verbreden op toepassingen buiten het traditionele ruimtevaartdomein.

EU Ruimtetwet

Beleidsdebat

De Raad sprak tijdens een beleidsdebat over de beoogde EU-ruimtetwet. Met de wereldwijde groei van de ruimtevaart en een steeds voller wordende ruimte nemen ook de zorgen over een veilige en duurzame ruimtevaart toe. Tijdens de gedachtewisseling benadrukte Eurocommissaris Breton dat de Commissie zich inzet voor versterking van het concurrentievermogen van de EU-ruimtevaartsector om technologische en geopolitieke uitdagingen het hoofd bieden. Hiervoor is naast een ambitieus EU-ruimtevaartprogramma ook wetgeving nodig. Daarom bereidt de Commissie een EU-ruimtetwet voor met als doel een veilig, weerbaar en duurzaam gebruik van de ruimte, alsook betere bescherming en weerbaarheid van alle ruimtevaartsystemen, diensten en operaties in de EU. Met 11 nationale ruimtetwetten is het EU-landschap gefragmenteerd en complex. Een EU-ruimtetwet moet leiden tot meer coherentie en coördinatie van regels, behoud van Europese soevereiniteit en onder meer tot een mondiaal gelijk speelveld door gelijke behandeling van Europese en niet-Europese spelers. Nederland pleitte voor een normatief en regelgevend kader om onder meer het groeiend probleem van ruimteschroot aan te pakken. Omdat dit probleem wereldwijd is dient de EU-ruimtetwet bij te dragen aan het bereiken van een mondiale consensus. Daarnaast had Nederland aandacht voor proportionele regels voor het mkb en technologie-neutrale regulering, vanwege de nog steeds snelle

technologische ontwikkelingen in de ruimtevaart. Een aantal lidstaten waaronder Nederland spoorden de Commissie aan oog te houden voor regeldruk en duplicering van wetgeving te voorkomen.

Onderzoek en innovatie (23 mei 2024)

Dit deel van het verslag is mede namens de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en gaat enkel over het onderzoeks- en innovatie-deel van de Raad.

Regelgeving met betrekking tot het EuroHPC-initiatief

Politiek akkoord geamendeerde verordening

Tijdens de Raad is er is een politiek akkoord bereikt op de geamendeerde verordening van het *High Performance Computing*-initiatief EuroHPC. EuroHPC is de grootste Europese infrastructuur voor supercomputers. Met de wijziging van de verordening wordt het mogelijk om de supercomputers te versterken op het gebied van artificiële intelligentie (AI). Hierdoor kunnen rond Europese publieke supercomputers AI-fabrieken met een volledig ecosysteem worden ontwikkeld, inclusief toegangsfaciliteiten en dataopslag en mogelijkheid tot het opleiden van talent. Het Belgische voorzitterschap gaf aan dat de data die vergaard kunnen worden door supercomputers, met toepassingen op gebieden als gegevensanalyse, klimaatverandering, cybersecurity en gezondheid, de motor van de dataeconomie zijn. De AI-fabrieken kunnen zorgen voor betrouwbare en goed te gebruiken AI met toegankelijk rekenvermogen. Zij leveren hiermee niet alleen een positieve bijdrage aan het Europese concurrentievermogen maar ook aan het vinden van oplossingen voor de huidige maatschappelijke uitdagingen. De Commissie vulde aan dat recent de «AI-Act», met als doel regelgeving voor het gebruik van AI te harmoniseren, als wetgeving is aangenomen¹. Enkele lidstaten intervieneerden, waarbij ze hun steun voor het amendement op de verordening gaven.

Versterken kennisveiligheid

Aanname Raadsaanbeveling

In een veranderende geopolitieke context verwacht de wetenschappelijke wereld richtsnoeren op het gebied van kennisveiligheid, aldus het Belgisch voorzitterschap. Het belangrijkste doel van de aanbeveling kennisveiligheid is dan ook om de lidstaten en onderzoeksorganisaties te helpen om te gaan met risico's op het gebied van kennisveiligheid bij internationale samenwerking. In reactie op de aanbeveling benadrukte de Commissie dat het belangrijk is om internationaal dezelfde definitie te hanteren van kennisveiligheid, gebaseerd op academische vrijheid en autonomie. Ook gaf de Commissie aan de mogelijkheden tot het opzetten van een Europees expertisecentrum op het gebied van kennisveiligheid te verkennen. Afsluitend riep de Commissie de lidstaten op om op nationaal niveau met onderzoeks- en financieringsorganisaties over de aanbeveling in gesprek te gaan. Verschillende lidstaten, waaronder Nederland, ondersteunden de Raadsaanbeveling en benadrukten het belang van een gezamenlijk gecoördineerde aanpak op kennisveiligheid met een goede balans tussen openheid en veiligheid («niet naïef en niet paranoïde»). Het Belgisch voorzitterschap concludeerde dat de Raadsaanbeveling kon worden aangenomen en dat de principes uit de aanbeveling nu handen en

¹ <https://www.consilium.europa.eu/nl/press/press-releases/2024/05/21/artificial-intelligence-ai-act-council-gives-final-green-light-to-the-first-worldwide-rules-on-ai/>

voeten moeten krijgen in onder andere de gedachtevorming rondom de toekomst van de Europese Onderzoeksruimte (ERA). Ter afsluiting van dit agendapunt benadrukte het voorzitterschap dat er maatwerk moet worden geleverd als het gaat om kennisveiligheid, waarbij de basis academische vrijheid en institutionele autonomie moet zijn en waarbij het motto «zo open als mogelijk, gesloten waar nodig» nagestreefd moet worden.

Versterken van kennisvalorisatie als instrument voor een veerkrachtige en competitieve industrie en voor strategische autonomie in een open economie

Aanname Raadsconclusies

De Raadsconclusies benoemen manieren en initiatieven waarmee kennisvalorisatie gestimuleerd kan worden en ze benadrukken het belang van betrokkenheid van alle relevante partijen uit het onderzoeks- en innovatiedomein om kennisvalorisatie mogelijk te maken, zo lichtte het Belgische voorzitterschap toe. De Commissie vulde aan dat kennisvalorisatie een versterkend effect kan hebben op O&I-inspanningen voor economie en samenleving. Levensvatbare innovaties moeten sneller en op grotere schaal de markt kunnen bereiken. Om dit te bevorderen moeten onderzoeksresultaten beter worden gedeeld en beheerd. Daarnaast moet samenwerking van bedrijven met onderzoekers, gebruikers en de samenleving aangespoord worden en is risicokapitaal van cruciaal belang bij het ondersteunen van de opschaling van bedrijven, aldus de Commissie. De Raadsconclusies gericht op het versterken van kennisvalorisatie werden aangenomen.

Ex-post evaluatie Horizon 2020

Aanname Raadsconclusies

De Raadsconclusies gericht op de evaluatie van Horizon 2020 werden aangenomen. Het Belgische voorzitterschap benadrukte dat de conclusies uit deze evaluatie een rol spelen in het opstellen van het nieuwe kaderprogramma. De conclusies bevestigen o.a. dat een adequaat budget en stabiliteit van doorslaggevend belang zijn voor het behalen van de doelen van het kaderprogramma en de wetenschappelijke, maatschappelijke en economische impact die het programma kan hebben. Er zijn wel verbeteringen mogelijk, zoals op het gebied van het creëren van meer synergieën tussen verschillende (Europese, nationale, regionale en private) investeringen, de deelname van vrouwen, valorisatie en een bredere participatie van de Unie als geheel. De Commissie lichtte ook het belang van een adequaat en stabiel budget uit. Met meer financiering had zij meer excellente voorstellen kunnen honoreren. In reactie op de conclusies gaf de Commissie aan dat ze al eerste stappen heeft gezet in het vereenvoudigen van aanvragen, het verbeteren van de gendergelijkheid en verbreden van de participatiebasis. Verschillende lidstaten onderstreepten het belang van het kaderprogramma in het algemeen, de benodigde investeringen daarvoor en het belang van synergieën.

Geavanceerde materialen

Beleidsdebat

Het beleidsdebat stond in het teken van «geavanceerde materialen»: nieuwe materialen die topprestaties leveren op het gebied van bijvoorbeeld duurzaamheid en geleidingsvermogen. Deze materialen zijn belangrijk voor de economische veiligheid en het concurrentievermogen van de EU, evenals voor de digitale en groene transitie.

De Commissie ging in op de harde wereldwijde competitie met betrekking tot deze materialen en de urgentie van het nemen van maatregelen. Zij wil daarom een Technologieraad oprichten met focus op vier inhoudelijke prioriteiten: hernieuwbare energie, mobiliteit, de bouwsector en elektronica. In de interventies van de lidstaten werd ingegaan op de door het voorzitterschap gestelde vragen rondom coördinatie, prioritering en het delen van goede voorbeelden op het gebied van geavanceerde materialen.

Nederland en andere lidstaten ondersteunden de genoemde prioriteiten en het belang van geavanceerde materialen voor het Europees concurrentievermogen en de noodzakelijke transitie. Ook benadrukte Nederland het belang van een specifiek ecosysteem – zowel nationaal als Europees – voor de prioritaire geavanceerde materialen. Voor dit ecosysteem is ook het juiste talent nodig en daarom moet er ook gedacht worden aan relevante onderwijs- en trainingsmogelijkheden. Verschillende lidstaten gaven aan dat de vier prioriteiten (op termijn) uitgebreid zouden kunnen worden met bijvoorbeeld landbouw, gezondheidszorg en biotechnologie. Vrijwel alle lidstaten gingen in op de nationale initiatieven die er al lopen en op de noodzaak van goede Europese coördinatie, het betrekken van de hele waardeketen van O&I en de beschikbaarheid van voldoende middelen. Het idee achter de door de Commissie geopperde Technologieraad werd door veel lidstaten ondersteund, maar de lidstaten wilden hierover wel nog verder van gedachten wisselen.

Het debat werd door het voorzitterschap afgesloten met de conclusie dat O&I een fundamentele rol speelt op het gebied van geavanceerde materialen en dat versnippering van O&I op dit gebied moet worden tegengegaan. De voorgestelde Technologieraad zal een belangrijke rol kunnen spelen bij het opstellen van een gezamenlijke strategie.

Diversenpunt

Het inkomend Hongaars voorzitterschap presenteerde haar prioriteiten. Hongarije wil onder andere inzetten op het adresseren van fragmentatie in de Europese onderzoeks- en innovatieruimte (ERA), het reduceren van de innovatiekloof in de EU en het versterken van samenwerking op O&I.

Interne markt en industrie (24 mei 2024)

Interne markt

Aanname Raadsconclusies

De Raad nam de conclusies inzake interne markt unaniem aan. Het Belgisch Voorzitterschap bepleitte dat de interne markt de motor is van Europese welvaart en de dubbele transitie. Daarnaast is de interne markt het belangrijkste instrument voor onze toekomst. Vice Commissievoorzitter Vestager noemde de tekst evenwichtig en onderstreepte dat belemmeringen op de interne markt niet vanzelf verdwijnen en dat het daarom belangrijk is om deze te adresseren. Vestager benadrukte daarnaast dat de Europese economie open moet blijven en dat de sociale dimensie van de interne markt belangrijk blijft.

Veel lidstaten noemden het belang van het aanpakken van regeldruk op bedrijven, vrij verkeer met name op diensten, de noodzaak van financiering voor de dubbele transitie door met name de voltooiing van de kapitaalmarktunie. Lidstaten gingen ook in op de externe dimensie van concurrentievermogen. Bij handel gaven sommige lidstaten aan dat het belangrijk was om WTO-conformiteit na te streven ten behoeve van het

mondiaal gelijk speelveld terwijl andere lidstaten de nadruk legden op ambitieuze standaarden. Beide groepen erkennen de noodzaak om deze perspectieven te verzoenen.

Nederland verwelkomde de Raadsconclusies. De conclusies geven samen met het Letta rapport nieuwe focus aan de interne markt, de basis van het Europese concurrentievermogen. Nederland sprak daarom, naast meerdere lidstaten steun uit voor een nieuwe horizontale interne markt strategie. Het verbeteren van het gelijk speelveld is hierbij cruciaal. Nederland onderstreepte tevens dat het belangrijk was om bij handel op te treden op een WTO-conforme manier en in lijn met internationale akkoorden over milieu, terwijl rekening gehouden wordt met de impact van handel op derde landen.

Een concurrerende Europese industrie als motor voor onze groene, digitale en veerkrachtige toekomst

Aanname Raadsconclusies

De Raad nam de conclusies inzake een concurrerende Europese industrie unaniem aan. Tijdens de Europese Raad van 17-18 april is opgeroepen tot een nieuw industriebeleid. Deze conclusies geven hier opvolging aan. Vicevoorzitter Vestager pleitte richting de nieuwe Commissie ten eerste voor het behoud van het Europese mededingingsraamwerk. Ten tweede spoorde ze de Commissie aan om bewuster te zijn van de geopolitieke tijden in relatie tot derde landen, de noodzaak van de dubbele transitie en economische veiligheid. Ten derde onderstreepte ze het belang van het vermijden van een subsidierace – concurrentievermogen is immers niet afhankelijk van subsidies.

Het Belgisch voorzitterschap benadrukte dat gezamenlijk optreden op EU-niveau ten behoeve van de industrie belangrijk is voor het doorlopen van de dubbele transities, het concurrentievermogen en de brede welvaart omdat de industrie veel uitdagingen heeft gehad de afgelopen jaren. Volgens het voorzitterschap bieden de conclusies handvatten aan de Commissie om een eenduidig beleidskader op te stellen.

De Raad was het in algemene zin eens dat de Raadsconclusies evenwichtig waren. Sommige lidstaten vonden echter dat de Green Deal een groeistrategie is voor de industrie en toekomstperspectief biedt terwijl andere lidstaten juist aangaven dat er een aparte industriële deal nodig was op gelijke voet met de Green Deal. Ook discussieerde de Raad over financiering van industrie. Een groep lidstaten, waaronder Nederland, legde de nadruk op het vergroten van de toegang tot private financiering, terwijl een andere groep juist opriepen tot extra middelen voor industrie in het toekomstige MFK. Tevens adresseerden veel lidstaten het belang van betere regelgeving, het verminderen van regeldruk (zoals bij de Raadsconclusies interne markt) en het afbouwen van strategische afhankelijkheden ten behoeve van economische veiligheid.

Nederland onderstreepte, evenals de Commissie, dat Europa moet werken aan de daadwerkelijke integratie van de interne markt en het beleidsmatig versterken van innovatie, integratie en implementatie.

Aanbesteden

Aanname Raadsconclusies

De Raad nam de conclusies inzake aanbesteden unaniem aan. Het voorzitterschap en de Commissie onderstreepten de oproep van de

conclusies om het huidige aanbestedingsstelsel te onderzoeken conform de aanbevelingen van het ECA-rapport. De Commissie bepleitte dat een concurrerende aanbestedingsmarkt belangrijker dan ooit te voren is, gezien de ambitieuze doelen en de grote uitdagingen waar de EU voor staat. Hierbij is het volgens de Commissie belangrijk om strategischer te zijn en het instrument zo goed mogelijk in te zetten onder meer door het gebruik van duurzaamheids- en weerbaarheidscriteria. Tegelijkertijd is het belangrijk om aanbestedingen concurrerder te maken. Er was geen tijd gereserveerd voor interventies. Wel pleitte één grote lidstaat voor het meewegen van veiligheid en zeker stellen van waardeketens in besluiten over aanbesteden.

Diversenpunten

Het Belgisch voorzitterschap gaf een update over lopende dossiers, waaronder de mededeling biotechnologie², de verordening speelgoedveiligheid³, de verordening late betalingen⁴, de CLP-verordening⁵, en de vermindering van rapportage verplichtingen. Aankomend EU voorzitter Hongarije gaf vervolgens een toelichting geven op de prioriteiten van haar voorzitterschap op het gebied van concurrentievermogen.

Ook hadden een aantal lidstaten diversenpunten geagendeerd. Zo kwamen grensoverschrijdende detacheringen, financiering van industrie voor versterken concurrentievermogen, de ministeriële verklaring van D9+, en de Pyropass verklaring aan bod.

Graag licht ik twee diversenpunten nader toe omdat deze door Nederland of met steun van Nederland zijn ingebracht.

Territoriale leveringsbeperkingen

Nederland introduceerde het position paper dat door acht lidstaten is ondertekend. U heeft dit position paper ontvangen met de Geannoteerde Agenda voor deze Raad.⁶ Nederland deed een oproep aan de Commissie om territoriale leveringsbeperkingen (TLB's) aan te pakken. Uit verscheidene onderzoeken blijkt dat er producenten zijn die verschillende prijzen rekenen afhankelijk van in welke lidstaat de afnemer gevestigd is.^{7 8} Dit kan er bijvoorbeeld voor zorgen dat een Nederlandse supermarkt een product voor een hogere prijs moet inkopen dan een supermarkt aan de andere kant van de grens.

Een grote lidstaat erkende dat bedrijven aldaar het probleem ook rapporteren en stelde agendering in de Single Market Enforcement Taskforce voor. Een andere grote lidstaat gaf aan elk pleidooi tegen obstakels in het vrij verkeer te steunen, hoewel dit specifieke probleem niet wordt gerapporteerd door hun bedrijven. Een derde grote lidstaat wil ongerechtvaardigde TLB's aanpakken door middel van bestaande wetgeving en samenwerking nationale mededingingsautoriteiten, al moet consumenteninformatie in de juiste taal beschikbaar blijven. Ook spraken – naast de lidstaten die het non-paper steunen – een aantal kleinere lidstaten steun uit.

² Kamerstuk 22 112, nr. 3946

³ Kamerstuk 22 112, nr. 3795

⁴ Kamerstuk 22 112, nr. 3819

⁵ Kamerstuk 22 112, nr. 3880

⁶ Kamerstuk 21 501-30, nr. 603

⁷ Kamerstuk 27 838, nr. 29

⁸ Study on territorial supply constraints in the EU retail sector - Publications Office of the EU (europa.eu)

Vicevoorzitter Vestager onderschreef het bestaan van het probleem en dat het huidige Europese mededingingskader niet alle gevallen dekt. Zij geeft aan dat alle partijen gehoord moeten worden voordat nieuwe stappen door de Commissie kunnen worden ondernomen en zal daarom een eigen analyse starten.

Duurzame koolstoffen

Een aantal lidstaten, waaronder Nederland, deden de oproep voor een gezamenlijk kader voor de chemische industrie ten behoeve van duurzame koolstoffen en schetsten de uitdagingen en oplossingen voor chemische sector. Dit is conform het Joint Statement dat eerder met u is gedeeld.⁹ Nederland vroeg om meer samenwerking tussen lidstaten en de Commissie. Twee (middel)grote lidstaten die het Joint Statement niet hebben ondertekend spraken wel steun uit tijdens de Raad. Een derde grote lidstaat gaf aan dat zij eerder uit de Antwerpen Verklaring wil putten voor het steunen van de chemische industrie.

⁹ The Importance of Sustainable Carbon | Rapport | Rijksoverheid.nl